

Paweł Bezak

Muzeum Niepodległości w Warszawie
ORCID: 0000-0002-9709-7317

Rewolucyjna Francja widziana oczami Prusaków

Prof. zw. dr. hab. Henryk Kocój jest uznawany za najwybitniejszego w kraju znawcę polityki państw zaborczych wobec Rzeczypospolitej Polskiej doby Sejmu Czteroletniego. W Jego imponującym dorobku znalazł się szereg publikacji, poświęconych przede wszystkim problematyce polityki pruskiej, saskiej i austriackiej tamtego okresu, również – zagadnieniom stosunków tych krajów z innymi państwami europejskimi. We wstępie do swojej najnowszej książki, poświęconej korespondencji pruskich dyplomatów na temat sytuacji, jaka panowała we Francji na przełomie lat 1791/1792, sam Uczony napisał:

W związku z przypadającą w 1989 roku dwusetną rocznicą Wielkiej Rewolucji Francuskiej, a także licznymi zaproszeniami, które otrzymałem od kilku uniwersytetów z Francji, Niemiec i Austrii z propozycją wygłoszenia referatów na ten temat, prowadziłem rozległe badania w archiwach w Merseburgu i Dreźnie, dotyczące wewnętrznej i zagranicznej polityki jakobinów oraz genezy konfliktu między Austrią i Prusami a Francją w kwietniu 1792 roku.

Wraz z upływem czasu, Profesor stracił zainteresowanie tą tematyką na rzecz zdecydowanie bliższych nam wydarzeń, których – taki sam, dwusetny – jubileusz przypadł na lata 1991–1994. Wówczas to skupił się na opracowaniu zagadnień dotyczących Konstytucji 3 maja i insurekcji kościuszkowskiej. Przemienne pragnienie wykorzystania bogatych i nader interesujących materiałów, pozyskanych przed niemal trzema dekadami, jak również dostrzeżone przezeń powiązania między ówczesnymi wydarzeniami na zachodzie Europy i na ziemiach polskich, spowodowa-

ły jednak, iż Uczony zdecydował się powrócić do badań nad zagadnieniem, opisywanym w przywołanym wyżej cytacie. Ich widowym czy wręcz namacalnym efektem, jest wydana w ubiegłym roku praca pod tytułem *Nieznane relacje dyplomatów pruskich w przeddzień wojny Francji z Austrią i Prusami w 1792 roku*.

Rzeczona publikacja zawiera zbiór dwudziestu depesz, wysłanych z Paryża przez posła pruskiego Bernharda Wilhelma Goltza do króla pruskiego Fryderyka Wilhelma II między 26 grudnia 1791 a 21 maja 1792 roku i niemal czterdziestu depesz władcy, przesłanych Goltzowi w pierwszej połowie 1792 roku, a także – fotokopie trzech spośród przywołanych tu dokumentów. Znalazł się w niej również obszerny wstęp, będący w istocie dokonaną przez Profesora analizą treści wspomnianej wyżej korespondencji i przedstawieniem wniosków, jakie z wnikliwej obserwacji ówczesnej sytuacji, panującej w ogarniętej rewolucją Francji, wyciągali obaj zainteresowani. Z owych depesz wyraźnie wyłaniał się obraz anarchii, ogarniającej Francję. Przy każdej sposobności Goltz podkreślał też swój – nader krytyczny – stosunek do jakobinów. Historyków wojskowości mogą zainteresować poczynione przez dyplomatę uwagi, wskazujące na fatalny stan armii francuskiej, mającej wkrótce stawić czoła Prusakom i Austriakom.

Należy podkreślić, że wymiana depesz między pruskim monarchą a jego wysłannikiem, w całości prowadzona była w – *notabene* – języku francuskim, powszechnie wówczas używanym przez ludzi świątłych, obowiązkowym dla dyplomatów i polityków. W tym też, oryginalnym brzmieniu, Autor zdecydował się przytoczyć wszystkie wspomniane dokumenty, dając tym samym swym potencjalnym następcom możliwość ewentualnego podejmowania dalszej pracy nad materiałem źródłowym, pozbawionym wszelkich wad wynikających z interpretacji, narzucanej niekiedy mimowolnie przez najlepszego nawet tłumacza.

Omawiana tu publikacja jest – ponad wszelką wątpliwość – kolejnym, cennym elementem w ogromnym dorobku naukowym Profesora Henryka Kocója i, podobnie jak pozostałe Jego prace, stanowi wartościowy wkład w rodzimą historiografię.

Paweł Bezak

Henryk Kocój, *Nieznane relacje dyplomatów pruskich w przeddzień wojny Francji z Austrią i Prusami w 1792 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2020, ss. 154.